

Derde zondag van de advent

Overweging Dominicuskerk Ook in AI -16 december 2018

gelezen: Sefanja 3,14-18a, tussenzang uit Jesaja 12
Filippenzen 4,4-7; Lucas 3,10-18

1.

Vroeger dacht ik dat Johannes de Doper wel een heel bijzonder mens moet zijn geweest, als er zovelen naar hem toekomen om hem te vragen wat zij moeten doen. Tegenwoordig weet ik beter, want ze vragen het zelf aan mij. Wie duidelijk weet te maken dat er echt iets mis is – en dat kost soms flink wat moeite en ook daar heeft het evangelie weet van; ‘Zoals het ging in de dagen van Noach, zo zal het ook zijn in de dagen van de Mensenzoon’, tekent de evangelist Lucas verderop uit de mond van Jezus op, ‘ze aten en dronken, ze huwden en werden uitgehuwelijkt, tot de dag dat Noach de ark inging en de watervloed kwam die allen verdelgde’ (Lc. 17,26-27; vgl. Mt. 24,38-39); mensen hebben een haast onuitputtelijk vermogen te doen alsof er niets aan de hand is – maar als mensen duidelijk is dat er echt is niet goed gaat, dan vragen ze: ‘Maar wat moeten we dan *doen*?’ Hou gewoon op met doen wat je niet moet doen, antwoordt Johannes de Doper, doe wat goed is.

Hiermee ontmaskert hij direct twee illusies. Johannes de Doper ontmaskert allereerst de illusie dat wij niet zouden *weten* dat we kwaad doen. Vaak wordt gedaan alsof bankiers niet weten dat er manieren van geld verdienen zijn die niet deugen, alsof iemand die voor een paar tientjes een fiets komt, niet zou weten dat er iets niet in de haak is, alsof iemand uit onwetendheid seksueel grensoverschrijdend gedrag vertoont. Wij hebben tegenwoordig op de universiteit regels voor integer onderzoek alsof mensen die de zaak bedriegen niet geweten zouden hebben wat ze deden. Wij weten heel goed wat bedrog is, maar wij denken: anderen doen het en ze komen ermee weg, het gaat ze voor de wind en iedereen kijkt naar ze op, dus waarom zou ik niet proberen een graantje mee te pikken. Als je het goede wilt, zegt Johannes de Doper, maak het goede dan tot maatstaf van je handelen.

De tweede illusie die Johannes ontmaskert, is dat je niet zou kunnen breken met het kwaad, dat wij er zo in verstrikt zijn dat we er ons niet uit kunnen bevrijden. Natuurlijk kun je als soldaat niet zomaar het geweld afzweren, maar je kunt wel ophouden met anderen te bedreigen om daar zelf beter van te worden. Natuurlijk kun je als belastinginner in dienst van de Romeinse bezetter er niet voor zorgen dat er niet langer geld van het toch al arme vork wordt afgenomen, maar je kunt wel ophouden te proberen daar zelf van te profiteren. Natuurlijk kunt niet het armoedeprobleem oplossen, maar je kunt wat jij over hebt wel geven aan iemand die tekort komt en dan komt diegene minder te kort. Als je op te overwinning van het goede hoopt, zegt Johannes, moet je van en voor het goede proberen te leven en jezelf niet wijsmaken dat het kwaad zo oppermachtig is dat je er niet mee zou kunnen breken. Want daarmee *maak* je het oppermachtig.

2.

Maar dat is misschien toch een beetje te eenvoudig. Ook als ik geen wapens koop en gebruik, gaat de wapenhandel toch gewoon door, wordt er geschoten, vallen er doden, steeds weer en steeds meer doden. Ook als ik geen auto heb, loopt de CO₂-uitstoot steeds verder op en werk ik daar op allerlei andere manieren aan mee. En hoeveel medelijden ik ook voel voor mensen in nood, ik kan, wij kunnen al die nood niet enigen. Maar dat hoeft volgens Johannes de Doper ook niet. Hij zegt niet dat wij de wereld anders moeten maken, hij verkondigt dat de wereld anders wordt en moedigt ons aan ons daarop voor te bereiden. Weldra zal wat we allemaal zeggen te hopen en wat ons door generatie op generatie profeten verkondigd is en voorgeleefd, weldra zal de heerschappij van het goede doorbreken. Als je je daarop wil voorbereiden, ga dan aan de kant van het goede staan en

neem afstand van het kwaad; zeg niet alleen dat je daar niet van wil leven, laat dat in je daden zien. Breek met die stemmen om je heen, die stem in jezelf die je aansporen altijd een 'plan B' achter de hand te houden. 'Wie vrede wil, moet zich op oorlog voorbereiden' – misschien, maar niet door zich zo te bewapenen dat hij uit een eventuele oorlog als overwinnaar te voorschijn kan komen. 'Armoede bestrijd je met economische groei', misschien, maar dan moet het groei zijn die niet langer ten koste van anderen gaat en ten koste van de aarde. 'Maar ik kan toch niet overal rekening mee houden?' Misschien niet, maar je kunt zoveel mogelijk weigeren met het kwade mee te doen.

Bij de profeet Sefanja lezen wij dat God redden wil wat kreupel is en bijeen wil brengen wat uiteen is gejaagd. 'Tot eer en roem breng Ik hen die over heel de aarde veracht werden.' In de eerst lezing zoals de kerk die voor deze zondag aangeeft zijn deze zinnen nu net niet opgenomen, maar het leek me goed dat ze vanmorgen toch zouden klinken. Want dit is de gemeenschap die God naar Bijbelse overtuiging voor ogen staat, de gemeenschap die Jezus verkondigt als het koninkrijk van God en waartoe Johannes de Doper ons aanspoort ons te bekeren. Sefanja kondigt aan dat de doorbraak van deze situatie God 'opgetogen' zal maken 'van blijdschap' en dat de enige die buiten dit feest blijven 'de treurige lieden' zijn die haar niet als feestelijk herkennen en daarom zelf 'ver van het feest blijven', zoals wij lezen. Weg dus met: dat is een mooi ideaal, maar de praktijk is nu eenmaal weerbarstig en dan moet je compromissen sluiten. De praktijk blijkt inderdaad weerbarstig, maar daarom moet je juist *geen* compromissen sluiten – tenminste, niet met het kwade ten koste van het goede. En al helemaal niet met het inzicht dat het kwade kwaad is, en het goede goed. Als we weten wat goed is, maar het ons niet lukt om daar consequent naar te handelen, dan moet we niet te snel roepen dat het nodig realistisch te zijn. Juist daar kan immers 'de stem' klinken 'die roept in de woestijn', de stem die Johannes vertolkt als hij een doopsel van bekering en vergeving van de zonden verkondigt. Juist in wat ons niet lukt, kan aan het licht komen hoe nodig het is dat wij breken met het verleden en een nieuwe koers inslaan.

3.

Hiermee zijn we bij het tweede deel van de evangelielezing van vanmorgen. Ik ben de Messias niet, zegt Johannes. Wat ik je aanraad te doen, dat betekent niet de redding van de wereld. Het maakt *ruimte* voor de redding van de wereld zoals ik ruimte probeer te maken voor de Redder van de wereld. Het beslissende zal daarna gebeuren. Heilige Geest zal er komen, en vuur. Vuur, dat betekent dat het verlangen naar het goede, dat we wel hebben, maar altijd aarzelend en ten halve, bang dat wij onszelf overvragen en de wereld ons zal teleurstellen, vuur betekent dat het verlangen naar het goede de brandende kern wordt van het leven van ons leven. Degene die Johannes aankondigt en waarvan hij zegt dat hij niet waardig is de riem van zijn sandalen los te maken, degene die wij in de advent verwachten, Jezus van Nazareth de Gezalfde van God, Hij zal de belichaming van dat vuur zijn en zal het in anderen ontsteken. 'Vuur ben ik op aarde komen brengen', zegt Jezus verderop in het Lucasevangelie, 'en wat zou Ik graag willen dat het al brandde' (Lc. 12,49). Ten volle brandt het nog altijd niet in ons en daarom moet het elk jaar weer advent worden. Het doet er ons leven lang het doet er de geschiedenis lang over om ten volle door te breken.

Volgens het Pinksterverhaal in de Handelingen van de apostelen, dat volgens de exegeten geschreven is door dezelfde auteur als het Lucasevangelie, volgens het Pinksterverhaal is het de heilige Geest die in de gestalte van vuur op de leerlingen van Jezus neerdaalt. Heilige Geest geeft het vermogen de tekenen van de tijd te lezen, te onderscheiden wat van God komt en wat niet, wat het goede bevordert en wat het kwade – Johannes de Doper gebruikt daarvoor het beeld van het dorsen en van het scheiden van het kaf en het koren – en leert ons hoe wij daarbinnen de plaats in kunnen nemen waartoe God

ons roept. Die Geest is nooit ons bezit, behoort nooit tot ons onvervreemdbaar vermogen, maar moet steeds opnieuw gegeven worden. Wij zijn geroepen open plekken te zijn waar de Geest kan landen zich de situatie kan toe-eigenen en ons een nieuwe toekomst kan wijzen. De toekomst waarnaar wij verlangen en waarop wij hopen, maar die voor alles ons verwacht. Willen wij echt deel zijn van Gods toekomst, vragen de lezingen van vandaag ons. Laten we ons werkelijk door Gods toekomst uitnodigen?

Erik Borgman